

Emlékezés (ifjabb) Mailáth Györgyre (1818-1883), a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági és tiszteleti tagjára

Remembering György Mailáth (1818-1883), Member of the Directorate and Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Székhelyi (ifjabb) Mailáth György József Lipót Károly Ambrus országbíró, a Főrendiház elnöke, a Magyar Királyi Kúria (Curia) elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának tagja - a Magyar Tudományos Akadémia 1858-ban elfogadott alapszabálya értelmében a korábban használt „igazgató tag” elnevezés „igazgatósági tag”-ra módosult - és a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja 1818. december 17-én született Pozsonyban. 1883. március 29-én hunyt el Budapesten az egész országot mélyen megrázó tragikus körülmények között.

Mailáth Györgyöt 1863. január 14-én a választották Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának tagjává. Az Akadémia 1880. május 20-án tiszteleti tagjának is megválasztotta. Említést érdemel, hogy Mailáth György 1860-ban nagyobb összeggel, 2100 forinttal, támogatta a Magyar Tudományos Akadémia „újraalapítását”.

Komoly részt vállalt a Magyar Tudományos Akadémia újjászervezésében és új, 1869-ben elfogadott, a neoabszolutizmus idején, 1858-ban elfogadott alapszabályt hatályon kívül helyező alapszabályának kidolgozásában. Itt utalunk arra, hogy a Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia elődjének első, az Igazgató Tanács által kidolgozott alapszabályzatát I. Ferenc magyar király (1792-1835) 1830. július 7-én erősítette meg.

Mailáth György a székhelyi Mailáth család sarja. Nagyapja, Idősebb Mailáth György (1752-1821), királyi személynök, a királyi ítélőtábla elnöke volt.

Ifjabb Mailáth György édesapja id. Mailáth György (1786-1861) országbíró, édesanyja pedig Uzovics Karolina (1793-1856). Anyai nagyszülei petőfalvi Uzovics Lőrinc (1747-1804) és kvassói Kvassay Franciska (1762-1839) voltak. Anyai dédszülei a tekintélyes kvassói Károly (1728-1791), Bars vármegye alispánja, királyi táblai ülnök, királyi tanácsos és Majthényi Lúcia (1743-1806) voltak.

Felesége, Prandau-Hilleprand Stefánia (1832-1914) volt, akit 1852. április 15-én vett feleségül. A házasságkötésre Verőcén került sor. Említést érdemel, hogy Mailáth György (egyik) fia volt Mailáth József (1858-1940), a jeles közgazdász és szociológus, akit a Magyar Tudományos Akadémia 1926. május 5-én igazgatótanácsai tagjává választott.

Ifjabb Mailáth György jogi tanulmányokat Pesten és Bécsben folytatott. Jogi tanulmányait 1848-ban Pesten fejezte be.

Mailáth György tanulmányainak elvégzése után, 1838-ban előbb Baranya vármegyei aljegyző, majd tiszteletbeli főjegyző lett. Az 1839/1840. évi országgyűlés, melynek legfiatalabb tagja volt, alkalmával másodalispánná és követté választották. A másodalispáni tisztelet 1839 és 1840 között töltötte be. Az országgyűlés után, 1840-ben a vármegye első alispánja lett. 1840 és 1843 között volt Baranya vármegye első alispánja. Az 1843/1844. évi országgyűlésen ismét követként vett részt.

Az országgyűlést követően Baranya vármegye adminisztrátorává nevezték ki. 1843 és 1847 között volt a vármegye adminisztrátora. 1847-ben nevezték ki a vármegye főispánjává.

Mailáth György az országgyűlésen a Széchenyi István által képviselt mérsékelt reformok hívének számított. A nemesség (nobilitas) adókötelezettsége, a közteherviselés mellett kötelezte el magát.

Az 1847/1848. évi országgyűlést követően a magánéletbe vonult vissza. Gazdaságának ügyeivel és politikai tanulmányokkal foglalkozott. Állami (köz)funkciót Schwarzenberg Félix herceg (1800-1852) kormányában - Felix Ludwig Johann, Fürst zu Schwarzenberg 1848 novemberétől 1852 áprilisában bekövetkezett haláláig volt miniszterelnök - a felkérést visszautasítva nem vállalt.

Mailáth György ugyanakkor a bécsi udvarral való kiegyezés hívének számított. Az ún. ókonzervatívok táborához, melynek tagjai a „konzervatív föderalizmus” („konservativer Föderalismus”) eszméjének hívei voltak, tartozott.

Az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc leverését két évvel követően, 1851-ben aláírta a huszonnégyek emlékiratát. 1857-ben ugyancsak aláírta a száznegyven személy által aláírt, az uralkodónak átnyújtott kérvényt, melyben az aláírók az alkotmányosság, az alkotmányos rendszer visszaállítását kérték hazájukban, Magyarországon.

Báró Alexander von Bach (1813-1893) rendszerének 1859-ben bekövetkezett bukása után gróf Johann Bernard von Rechberg-Rothenlöwen (1806-1899) - miniszterelnök 1859 és 1860 között, külügyminiszter 1859-1865 között - a magyar konzervatívok köréből Desseffy Emil (1812-1866), Jósika Sámuel (1805-1860) és Szécsen Antal (1819-1896) mellett ifjabb Mailáth Györgyöt is meghívta a birodalmi tanácsba (Reichsrat). A magyar nemzet jogait védő, a történeti alkotmány visszaállítását követelő és a fennálló rendszer hibáit élesen bíráló szónoklata, beszédei a Magyar Királyságban éppúgy, mint Ausztriában komoly visszhangra találtak.

Az 1860-ban beállott fordulattal az uralkodó Magyarország tárnokává nevezte ki. Komoly része volt, Apponyi György (1808-1899) és Desseffy Emil mellett az Októberi Diploma (Oktoberdiplom) 1860. október 20-án történt kibocsátásában. Mailáth Györgyöt 1860 novemberében kinevezték a Helytartótanács elnökévé. Ezzel egyidejűleg tárnokmester is lett. Nem sokkal később, 1860 novemberében, az országgyűlés feloszlása után azonban mindkét tisztségéből felmentették.

Fontos szerepet játszott Mailáth György Apponyi György mellett az osztrák-magyar kiegyezés, az ún. „kiegyenlítési terv” konzervatív, Bécs számára is elfogadható, kompromisszumokon nyugvó előkészítésében. 1865 januárjában lett Mailáth György magyar udvari kancellár és a Főrendiház elnöke. Kinevezése a hazai közvélemény részéről általános helyesléssel találkozott. Aktív szerepet vállalt az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés (Ausgleich) előkészítésében.

A király, I. Ferenc József Mailáth Györgyöt 1867. március 22-én, Sennyey Pál (1822-1888) lemondását követően nevezte ki országbírónak és a főrendiház elnökének. Ifjabb Mailáth György több, mint másfél évtizeden át, 1867-től 1883-ban bekövetkezett haláláig volt országbíró és a Főrendiház elnöke.

Mailáth György 1869-től a Kúria semmítőszéki osztályának elnöke volt. 1882-ben lett a Kúria elnöke.

A bíróságok újjászervezésében Mailáth Györgyre igen jelentős feladatok vártak. Az 1869-től 1882-ig működött semmítőszéket méltán lehetett a Magyar Királyság legfőbb bíróságának tekinteni. A semmítőszék a magyar jogszolgáltatást már az új, az 1869. évi IV. törvénycikk, mely a bírói és a bírósági függetlenség elvét mondta ki, a végrehajtó hatalmat a bírói hatalomtól elválasztva, alapján irányította.

Ifjabb Mailáth György a Magyar Királyi Kúria elnöki tisztét betöltve egész tevékenységét az igazságszolgáltatás ügyének szentelte.

Érdemei jutalmául 1860-ban Aranygyapjas rend lovagja lett és még ugyanebben az esztendőben a Szent István-rend nagykeresztje kitüntetésben részesült.

Ifjabb Mailáth György művészeteket kedvelője és pártfogója volt. A Múcsarnok épületének, palotájának építése céljából jelentős összeget, több mint 100 000 forintot gyűjtött közadakozás címén.

Említést érdemel, hogy kedvenc költője, az 1882 október 22-én elhunyt Arany János, a Magyar Tudományos Akadémia titoknoka (főtitkára), majd 1879-től egészen haláláig tiszteletbeli főtitkára szobrára 400 forintot adományozott. Ifjabb Mailáth György érdeme a Kúria könyvtárának létrehozása. A könyvtár alapításához saját vagyonából jelentős összeggel járul hozzá.

A Szent István Társulat elnöke volt két éven át, 1882-ben és 1883-ban. Elnöki választmányi tag és egy ideig a hercegprímás elnök mellett alelnök is volt. Említést érdemel továbbá, hogy Mailáth György a Kisfaludy-társaság alapító tagja volt.

Mailáth György gondolkodását, történelemszemléletét jelentős mértékben befolyásolta hazaszeretete, patriotizmusa. A magyar nemzetiség (nemzet) ügyét, kiemelkedően fontosnak tartotta.

Ifjabb Mailáth György fölött a Magyar Tudományos Akadémián 1884. május 26-án Szécsen Antal, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsi és tiszteleti tagja tartott emlékbeszédet. Az emlékbeszéd a Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvében nyomtatásban is megjelent.

A Kisfaludy Társaságban az Elhunyt fölött az emlékbeszédet Tóth Lőrinc (1814-1903) a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Kúria bírása tartotta.

Említést érdemel, hogy az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke (ifjabb) Mailáth György emlékére 2014-től minden évben tudományos pályázatot ír ki. A pályázat keretében hazai joghallgatók, valamint bírósági dolgozók önálló szekciókban nyújthatnak be tanulmányokat polgári jogi, büntetőjogi, munkajogi, közigazgatási jogi és európai jogi, valamint bírósági általános igazgatási szekcióban. Követelmény az, hogy a témajavaslatok kapcsolódjanak a bírósági (törvénykezési) gyakorlathoz. A dolgozatokkal, tanulmányokkal kapcsolatban elvárás, követelmény az, hogy a pályázó a választott témakört tudományos igénnyel dolgozza fel.

Ifjabb Mailáth György munkássága szorosan kapcsolódik a hazai közélethez éppúgy, mint a tudományos élethez. Mailáth György a XIX. században a magyarországi jogászok körében nagy tekintélynek örvendő jogásznak, a közjog (ius publicum) és a magánjog (ius privatum) avatott ismerőjének számított. A Főrendiházban tartott beszédei széles körben ismertek voltak, nem csekély hatást gyakorolva a hazai közéletre.

Ifjabb Mailáth György főbb munkái

Beszéde Baranya megye főispáni helytartó méltóságába beiktatása alkalmával, 1845. május 21., Pécs (Beszédek...) és Parlamenti beszédei, melyek az Országgyűlési Naplóban kerültek kinyomtatásra.

Felhasznált irodalom

Gróf Szécsen Antal: Mailáth György emlékezete. In: Magyar Tudományos Akadémia Emlékbeszédek. Budapest, 1884.; Szabad György: Forradalom és kiegyezés választóján (1860-1861). Budapest, 1967. és Sereg Péter – Koncz Ibolya Katalin: Gróf székhelyi Mailáthok a haza szolgálatában. Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica XXXIV (2016) 57-64. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu